

6.6

Sprawozdanie

Dyrektora Gimnazjum Polskiego w Gdańsku

za rok szkolny 1933/34

1934

Odbito czcionkami „Drukarni Gdańskiej”, Gdańsk, Stadtgebiet 12

Sprawozdanie

Dyrektora Gimnazjum Polskiego w Gdańsku

za rok szkolny 1933/34

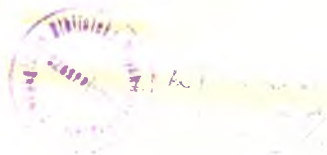

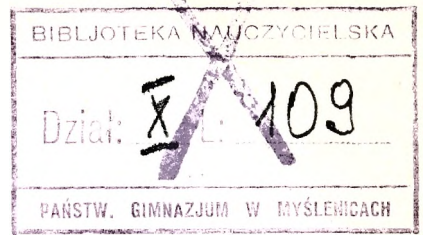
1934

Odbito czcionkami „Drukarni Gdańskiej“, Gdańsk, Stadtgebiet 12

Treść:

1. Jan Augustyński: Podstawy prawne, na jakich opiera się polskie szkolnictwo na terenie W. M. Gdańska str. 3
2. Część urzędowa, podana przez Dyrektora Zakładu str. 21

PODSTAWY PRAWNE

na jakich opiera się polskie szkolnictwo na terenie
W. M. Gdańska

podał

JAN AUGUSTYŃSKI

W artykułach 100—108 Traktatu Wersalskiego z 28 czerwca 1919 jest mowa o Wolnem Mieście Gdańsku, artykuł zaś 104 postanawia, że pomiędzy Rządem Polskim a W. M. Gdańskiem zawarta zostanie konwencja, która między innymi sprawami „zapewni, iż żadne różnice nie będą czynione w Wolnem Mieście Gdańsku na niekorzyść obywateli polskich i innych osób polskiego pochodzenia lub języka polskiego” (ust. 5).

W wykonaniu powyższego artykułu została zawarta w Paryżu dnia 9 listopada 1920 konwencja (paryską zwana), która w 33 artykule postanawia: „Wolne Miasto Gdańsk zobowiązuje się zastosować do mniejszości rasowych, religijnych i językowych przepisy, podobne do tych, które są zastosowane przez Polskę na terytorjum polskiem, we wykonaniu rozdziału I Traktatu, zawartego w Wersalu 28 czerwca 1919 r. między Polską a Głównemi Mocarstwami Sprzymierzonemi i Stowarzyszonemi, a szczególnie czuwać, aby w prawodawstwie i w prowadzeniu administracji żadna stronniczość nie objawiała się na szkodę obywateli polskich i innych osób pochodzenia lub języka polskiego, stosownie do artykułu 104 ust. 5 Traktatu Wersalskiego z Niemcami.” — (La Ville libre de Dantzig s'engage à appliquer aux minorités de race, de religion ou de langue, des dispositions semblables à celles qui sont appliquées par la Pologne sur le territoire polonais, en exécution du Chapitre I du Traité conclu à Versailles, le 28 juin 1919, entre la Pologne et les Principales alliées, n o t a m e n t à pourvoir à ce que, dans la législation et la conduite de l'administration, aucune discrimination soit faite au préjudice des nationaux polonais et autres personnes d'origine ou de langue polonaise, conformément à l' article 104, § 5 du Traité de paix de Versailles avec l' Allemagne.) ”.

Na zasadzie zatem wyżej przytoczonego artykułu konwencji paryskiej W. M. Gdańsk przyjęło na siebie zobowiązanie stosowania na swoim terytorjum tych przepisów, które zawierają artykuły 1—12 Traktatu, zawartego w Wersalu dnia 28 czerwca 1919 r. między Polską a Głównymi Mocarstwami Sprzymierzonymi i Stowarzyszonymi, z tem dobitnem jednak podkreśleniem, iż W. M. Gdańsk zobowiązuje się „s z c z e g ó ł n i e c z u w a ć, a b y w p r a w o d a w s t w i e i w p r o w a d z e n i u a d m i n i s t r a c y j i ż a d n a s t r o n n i c z o ś ć n i e o b j a w i a ł a s i ę n a s z k o d ę o b y w a t e l i p o l s k i c h i i n n y c h o s ó b p o c h o d z e n i a l u b j ę z y k a p o l s k i e g o”.

Jeżeli idzie o szkolnictwo, ma tutaj zastosowanie artykuł 8 i 9 powyższego Traktatu.

Wolne Miasto Gdańsk zapowiada też w swej Konstytucji*) (artykuł 4), że „części ludności mówiącej po polsku zapewni się drogą ustawodawstwa w administracji jej swobodny narodowościowy rozwój, a w szczególności używanie jej języka ojczystego w zakresie szkolnictwa, wewnętrznej administracji i sądownictwa. Bliższe postanowienia określi ustawa”.

W dalszej rozbudowie stosunków polsko-gdańskich ważnym etapem jest druga z rządu umowa, zawarta między Polską a W. M. Gdańskiem w Warszawie dnia 24. października 1921 r., warszawską zwaną, w której uregulowano szereg spraw w 9 częściach, szkolnictwu poświęcono jednak w 9-tej części zaledwie jeden artykuł (227), który brzmi: „W kwestji szkolnej składają Rzp. Polska i W. M. Gdańsk oświadczenia, zawarte w pismach obu Delegacyj dla rokowań z dnia 9 lipca 1921 r. oraz z dnia 23 lipca 1921 r., dołączonych do niniejszego działu jako załączniki A i B.”

Umowa ta zatem nie przynosi w zakresie uregulowania stosunków szkolnych nic pozytywnego, załączniki bowiem tak Delegacji Polskiej (z 21. lipca 1921) jak i Delegacji Gdańskiej (z 23 lipca 1921) zawierają tylko wymianę poglądów obu Delegacyj na pewne poruszone zagadnienia prawno-szkolne, nie regulują natomiast stosunków w zakresie szkolnictwa, mającego być przeznaczonem dla obywateli gdańskich języka lub pochodzenia polskiego, względnie dla obywateli polskich i innych osób pochodzenia lub języka polskiego.

By jednak spełnić traktatowe zobowiązania, Senat W. M. Gdańska ogłosił w Nr. 36 Dziennika Ustaw W. M. Gdańska (Gesetzblatt für die Freie Stadt Danzig), wydanym dnia 23 grudnia 1921 roku, ustawę o nauczaniu polskiej mniejszości, uchwaloną przez Sejm Gdański dnia 20 grudnia 1921 r., a zawierającą trzy rozdziały. Rozdział I, zawierający 11 paragrafów, mówi o pu-

*) Projekt konstytucji uchwaliła Konstituanta gdańska w trzecim czytaniu dnia 11 sierpnia 1920 r. Uchwalony projekt konstytucji został przedłożony Radzie Ligi Narodów w myśl art. 103 Traktatu Wersalskiego do zatwierdzenia. Rada Ligi zażądała jednak całego szeregu zmian, które zostały następnie uwzględnione. Konstytucję w ostatecznem brzmieniu zatwierdził Wysoki Komisarz Ligi Narodów w Gdańsku, w myśl art. 103 Traktatu Wersalskiego, dnia 11 maja 1922, co przyjęła do wiadomości Rada Ligi Narodów dnia 13 maja 1922. Konstytucja W. M. Gdańska, o której tu mowa, uległa atoli zmianie w roku 1930; rezolucją Ligi Narodów z dnia 9. 9. 1930 została zmieniona konstytucja zatwierdzona — a następnie pod datą 17 września 1930 ogłoszona przez Senat w Nr. 35 Dziennika Ustaw W. M. Gdańska (Gesetzblatt für die Freie Stadt Danzig) z dnia 20 września 1930 r.

blicznych szkołach ludowych z polskim językiem wykładowym; rozdział II, zawierający 2 paragrafy, o prywatnych szkołach i zakładach wychowawczych z polskim językiem wykładowym, wreszcie rozdział III — zawierający również 2 paragrafy — mówi o wykonaniu ustawy. Ale ta ustawa nie zaspakajała polskich życzeń.

Przez długie następne lata nie ukazała się ani żadna ustawa, ani żadna umowa, któraby rozwiązała choćby częściowo problem szkolnictwa polskiego na terenie W. M. Gdańska, chociaż istniały usiłowania ze strony Rządu Polskiego, zmierzające do zmiany istniejących stosunków. Wyrazem tych usiłowań był wniosek Rządu Rzeczypospolitej Polskiej do Wysokiego Komisarza Ligi Narodów w Gdańsku z dnia 30 września 1930 r. w sprawie krzywdzącego traktowania obywateli polskich i innych osób pochodzenia lub języka polskiego na terenie W. M. Gdańska**), gdzie bardzo wiele uwagi poświęcono również szkolnictwu publicznemu i prywatnemu. Atoli sprawa ta, oparwszy się o instancje międzynarodowe, w szczególności o Stały Trybunał Międzynarodowy w Hadze, została znowu wprowadzona na platforme bezpośrednich rokowań, a to na podstawie układu, zawartego w Genewie dnia 26 listopada 1932 r. między Rzeczpospolitą Polską a W. M. Gdańskiem. W układzie tym bowiem czytamy: „Strony (mowa o Polsce i W. M. Gdańsku) rozpoczną bezpośrednie rokowania pod auspicjami Wysokiego Komisarza Ligi Narodów w sprawach — wysuniętych przez Rząd Polski. Rząd Polski zakomunikuje swe życzenia w tej sprawie Senatowi Gdańskiemu przed 20 grudnia 1932”.

Wynikiem tych bezpośrednich rokowań między Rządem Polskim a Senatem W. M. Gdańska jest umowa, podpisana dnia 18 września 1933, której treść przytaczam poniżej w całości w języku polskim i w języku francuskim.

Umowa ta reguluje stosunki polskiego szkolnictwa na terenie W. M. Gdańska (między innymi nadaje naszemu gimnazjum prawa szkół publicznych), należy więc spodziewać się, że dzięki tej umowie, wykonywanej lojalnie, rozpocznie się w stosunkach polsko-gdańskich nowa era, nietylko na terenie szkolnictwa, ale i na innych terenach — przez tę umowę poruszonych.

**) Obrona praw ludności polskiej w Wolnym Mieście Gdańsku. Memorjaly Rządu R. P. i Senatowi W. M. Gdańska, złożone Wysokiemu Komisarzowi Ligi Narodów w Gdańsku. Zebrane i wydane przez Komisarjat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Gdańsku. Gdańsk 1931. Czcionkami Drukarni Gdańskiej, Tow. Akc. w Gdańsku.

U M O W A.

W wykonaniu umowy polsko-gdańskiej z 26 listopada 1932 r. Rząd Polski i Senat W. M. Gdańska zawarli pod auspicjami Wysokiego Komisarza Ligi Narodów umowę następującą w sprawie traktowania obywateli polskich i innych osób języka lub pochodzenia polskiego na obszarze W. M. Gdańska.

A. Publiczne szkolnictwo powszechne.

Art. 1.

1) Publiczne szkoły powszechne z polskim językiem nauczania będą zakładane w Gdańsku na pisemny wniosek ustawowo uprawnionych do wychowywania (Erziehungsberechtigte) w odniesieniu do conajmniej 40 dzieci w wieku szkolnym, obywateli gdańskich pochodzenia lub języka polskiego, zamieszkałych a) w tej samej gminie, wzgl. b) w obwodzie szkolnym (w wypadku, gdy obwód szkolny jest rozleglejszy od gminy), lub w wyjątkowych przypadkach c) w gminach przyległych, w promieniu 3,5 km. Wnioski będą sporządzane według formularza podanego w załączniku.

W przypadkach wyjątkowych, gdyby założenie szkoły z szczególnych powodów nie było wskazane, będą utworzone klasy.

Dzieci obywateli gdańskich pochodzenia lub języka polskiego, zamieszkałe poza promieniem 3,5 km, mogą również uczęszczać do tych szkół, wzgl. klas, o ile możność przybywania do szkoły celem regularnego uczęszczania istnieje lub może być zapewniona przez rodziców lub inne osoby.

Dzieci obywateli polskich i innych osób pochodzenia lub języka polskiego będą dopuszczane w duchu liberalnym do uczęszczania do tychże szkół, wzgl. klas, w miarę miejsc rozporządzalnych.

2) Jeżeli złożone zostaną wnioski, dotyczące conajmniej 12 dzieci, utworzone będą przy gdańskich powszechnych szkołach publicznych kursy religji w języku polskim, obejmujące tę samą ilość godzin tygodniowo, co nauka religji w języku niemieckim. Poczawszy od drugiego roku szkolnego będą pozatem utworzone kursy języka polskiego, obejmujące 4 godziny tygodniowo. Nauka ta odbywać się będzie w ramach normalnego podziału godzin szkolnych, tak, aby dzieci nie były zmuszone do powtórnego przychodzenia w tym samym dniu do szkoły specjalnie dla tej nauki. Program tych kursów dostosowany będzie do normalnego programu nauki języka polskiego i religji w języku polskim, stosowanego w publicznych szkołach powszechnych gdańskich z polskim językiem nauczania.

Dzieci obywateli polskich i innych osób pochodzenia lub języka polskiego dopuszczane będą w duchu liberalnym do uczęszczania na te kursy.

3) Publiczne szkoły powszechne z polskim językiem nauczania tworzą samodzielne jednostki szkolne i posiadać będą własne kierownictwo.

Art. 2.

1) Publiczną szkołę powszechną, wzgl. klasę z polskim językiem nauczania, można zamknąć jedynie w tym przypadku, gdy liczba uczniów w ciągu trzech po sobie następujących lat jest mniejsza niż 40 i jeżeli istnieją powody uzasadniające obawę, że liczba ta będzie stale spadała.

2) Zamknięcie kursów języka polskiego w ciągu roku szkolnego może nastąpić jedynie w przypadku, gdy liczba dzieci, uczęszczających na kursy nauki języka polskiego i religji w tymże języku, spadnie poniżej 6 w ciągu roku szkolnego.

3) Publiczna szkoła powszechna z polskim językiem nauczania, która, zgodnie z powyższym, traci warunki, wymagane do jej istnienia, jako szkoły publicznej, będzie mogła być przejęta

ACCORD.

En exécution de l'Accord dantziko-polonais du 26 novembre 1932, le Gouvernement polonais et le Sénat de la Ville Libre de Dantzig, sous les auspices du Haut Commissaire de la Société des Nations, ont conclu l'accord suivant au sujet du traitement des ressortissants polonais et autres personnes d'origine ou de langue polonaise sur le territoire de la Ville Libre de Dantzig:

A. Enseignement primaire public.

Art. 1.

1) Des écoles primaires publiques à langue d'enseignement polonaise seront créées à Dantzig sur demande écrite des personnes légalement responsables de l'éducation (Erziehungsbeauftragte) d'au moins 40 enfants de l'âge scolaire ressortissants dantzikois d'origine ou de langue polonaise, habitant a) la même commune, respectivement b) district scolaire (dans le cas où le district scolaire est plus étendu que la commune) ou dans des cas exceptionnels c) des communes avoisinantes dans le rayon de 3½ km. Les demandes seront faites sur le formulaire figurant à l'annexe.

Dans les cas exceptionnels où la création d'une école ne serait expédiente pour des raisons spéciales, il sera créé des classes.

Les enfants des ressortissants dantzikois d'origine ou de langue polonaise habitant en dehors d'un rayon de 3½ km. peuvent également fréquenter ces écoles, respectivement classes, pourvu que la possibilité de transport pour les fréquenter régulièrement existe ou puisse être assurée par les parents ou d'autres personnes.

Les enfants des ressortissants polonais et d'autres personnes d'origine ou de langue polonaise seront admis dans un esprit libéral à fréquenter ces écoles, respectivement classes, dans la mesure des places disponibles.

2) Si les demandes sont déposées pour au moins 12 enfants il sera institué dans les écoles primaires publiques dantzikoises des cours de religion en langue polonaise comprenant le même nombre d'heures par semaine que l'enseignement de la religion en langue allemande. A partir de la deuxième année scolaire, il sera en outre institué des cours de langue polonaise comprenant quatre heures par semaine. Cet enseignement sera donné dans les cadres de la répartition normale des heures de l'école, de telle sorte que les enfants ne soient pas obligés d'y revenir le même jour spécialement pour les buts de cet enseignement. Le programme de ces cours sera adapté au programme de l'enseignement normal du polonais et de la religion en langue polonaise, appliqué dans les écoles primaires publiques dantzikoises, dont la langue d'enseignement est le polonais.

Les enfants de ressortissants polonais et d'autres personnes d'origine ou de langue polonaise, seront admis, dans un esprit libéral, à fréquenter ces cours.

3) Les écoles primaires publiques à langue polonaise d'enseignement constituent des unités scolaires indépendantes et auront leur propre direction.

Art. 2.

1) Une école, respectivement classe primaire publique, à langue d'enseignement polonaise, ne peut être supprimée que dans le cas où le nombre de ces élèves est, au cours de 3 années scolaires consécutives, inférieur au chiffre 40, et s'il existe des raisons motivant la crainte que ce chiffre subira une constante régression.

2) La suppression de cours de langue polonaise ne peut avoir lieu, au cours de l'année scolaire, que si le nombre des enfants qui suivent les cours de polonais et de religion tombe au-dessous de 6 au cours de l'année scolaire.

3) L'école primaire publique à langue polonaise d'enseignement, laquelle, conformément à ce qui précède, perd les conditions requise pour son existence comme école à caractère public,

przez zainteresowane osoby lub instytucje pod ich zarząd i nadal prowadzona jako szkoła prywatna. W tym przypadku otrzyma ona możliwość korzystania z lokalu i materiałów szkolnych, z których dotychczas korzystała.

Postanowienia te mają analogiczne zastosowanie do kursów języka polskiego i nauki religii w tymże języku.

4) Dla dzieci pochodzenia lub języka polskiego, uczęszczających do publicznych szkół powszechnych z niemieckim językiem nauczania, osoby ustawowo uprawnione do ich wychowywania lub instytucje polskie, mają prawo zaprowadzać na własny koszt naukę języka polskiego i religii w języku polskim bez względu na liczbę dzieci.

W tym przypadku otrzymają one możliwość korzystania z lokalu szkolnego po porozumieniu z kierownikiem szkoły.

Art. 3.

Publiczne szkoły powszechne z polskim językiem nauczania będą utrzymywane i prowadzone na tych samych zasadach i warunkach, co publiczne szkoły powszechne z niemieckim językiem nauczania; szkoły te korzystać będą w równej mierze ze wszystkich funduszków i innych zasilków, przeznaczonych na szkolnictwo publiczne.

Art. 4.

1) Nauczycielami w powszechnych szkołach z polskim językiem nauczania, jak również na kursach, przewidzianych w punkcie 2) art. 1 będą mianowane jedynie osoby, mające gruntowną znajomość języka polskiego oraz posiadające kwalifikacje, wymagane dla udzielania nauki w szkołach z polskim językiem nauczania, i nauczyciele ci wybierani będą w pierwszym rzędzie z pośród osób pochodzenia i języka polskiego.

2) Dyplomy nauczycielskie, uzyskane w Polsce, będą uznawane za wystarczające dla pełnienia obowiązków nauczycielskich w tychże szkołach. W przypadkach, gdy chodzi o obywateli polskich, może być później wymagane nabycie obywatelstwa gdańskiego.

3) Dla nauczycieli, zatrudnionych w powszechnych szkołach publicznych z polskim językiem nauczania, będą urządzone perjodyczne kursy dokształcające ze specjalnem uwzględnieniem języka polskiego, tak, jak to jest stosowane odnośnie do nauczycieli innych publicznych szkół gdańskich.

Art. 5.

1) W powszechnych szkołach, wzgl. klasach publicznych z polskim językiem nauczania, będą używane wyłącznie podręczniki i inne pomoce szkolne, opracowane w języku polskim i nie zawierające nic, co by mogło obrazić uczucia polskie.

2) Dla szkół tych będzie opracowany jednolity program nauczania, oraz jednolity plan nauki.

Art. 6.

Nauka języka niemieckiego, jako przedmiotu nauki w szkołach, wzgl. klasach, w których językiem nauczania jest język polski, nie może zacząć się wcześniej, aniżeli od drugiego roku szkolnego.

Art. 7.

1) Dla każdej powszechnej szkoły publicznej, wzgl. klasy, z polskim językiem nauczania, utworzone zostaną takie same organy, zapewniające współdziałanie rodziców i przedstawicieli polskiej ludności, jakie są utworzone przy innych gdańskich szkołach publicznych.

pourra être reprise en administration par des personnes ou institutions intéressées et maintenue comme école privée. Dans ce cas elle jouira des facilités pour bénéficier du local et du matériel scolaire dont elle faisait usage jusqu'à présent.

Ces dispositions ont une application analogue aux cours de langue polonaise et à l'enseignement de la religion dans cette langue.

4) Pour les enfants d'origine ou de langue polonaise fréquentant les écoles primaires publiques à langue allemande d'enseignement, les personnes légalement responsables de leur éducation, ou les institutions polonaises, sont autorisées à organiser à leur propres frais l'enseignement du polonais et de la religion en langue polonaise quel que soit le nombre des enfants.

Dans ce cas elles jouiront des facilités pour bénéficier de l'usage d'un local scolaire d'entente avec le directeur de l'école.

Art. 3.

Les écoles primaires publiques à langue d'enseignement polonaise seront entretenues et dirigées selon les mêmes principes et conditions que les écoles primaires publiques à langue d'enseignement allemande; elles bénéficieront en mesure égale de tous les fonds et autre secours destinés à l'enseignement public.

Art. 4.

1) Comme instituteurs aux écoles primaires publiques à langue d'enseignement polonaise, ainsi qu'aux cours prévus au point 2 de l'art. 1, seront nommées seulement des personnes ayant des connaissances approfondies de la langue polonaise et possédant les qualités requises pour enseigner dans les écoles à langue d'enseignement polonaise, et ces instituteurs seront par préférence choisis parmi les personnes d'origine et de langue polonaise.

2) Les diplômes d'instituteur acquis en Pologne, seront reconnus comme suffisants pour exercer les fonctions d'instituteur dans ces écoles. Dans les cas où il s'agit de ressortissants polonais, l'acquisition de la nationalité dantzikoise peut être exigée ultérieurement.

3) Pour les instituteurs occupés dans les écoles primaires publiques à langue d'enseignement polonaise, il sera institué périodiquement des cours complémentaires, en tenant spécialement compte de la langue polonaise, ainsi que cela est pratiqué pour les instituteurs des autres écoles publiques dantzikoises.

Art. 5.

1) Dans les écoles, respectivement classes, primaires publiques à langue d'enseignement polonaise, il ne sera employé que des manuels et d'autres moyens d'étude rédigés en polonais et qui ne contiennent rien de nature à offenser le sentiment polonais.

2) Il sera élaboré pour ces écoles un programme uniforme d'enseignement et un plan uniforme d'étude.

Art. 6.

L'enseignement de la langue allemande en tant qu'objet d'étude dans les écoles, respectivement classes, où la langue d'enseignement est le polonais, ne peut commencer qu'à la deuxième année scolaire.

Art. 7.

1) Pour chaque école primaire publique, respectivement classes, à langue polonaise d'enseignement, il sera institué les mêmes organes assurant la collaboration des parents et des représentants de la population polonaise qui sont créés auprès des autres écoles publiques dantzikoises.

2) Co się tyczy powszechnych szkół publicznych, przy których prowadzone są klasy lub kursy z polskim językiem nauczania, rodzice i przedstawiciele ludności polskiej korzystać będą z odpowiednich ułatwień dla wyrażania swych żądań.

3) Nadzór urzędowy nad publicznymi szkołami powszechnymi, wzgl. klasami i kursami (art. 1, p. 2) z polskim językiem nauczania, będzie wykonywany przez inspektora, posiadającego takie kwalifikacje, wymagane dla pełnienia obowiązków nauczycielskich w szkołach z polskim językiem nauczania, jak przewidziane w art. 4.

Art. 8.

Język polski będzie mógł być używany w stosunkach z rodzicami, jak również na wszystkich zebraniach i konferencjach, dotyczących spraw szkolnych.

Art. 9.

1) Wnioski o otwarciu powszechnej szkoły publicznej z językiem polskim nauczania oraz kursów (patrz załącznik), złożone do dnia 31 stycznia każdego roku, winny być rozpatrywane z możliwie największym pośpiechem, decyzja zaś winna być wydana w takim terminie, aby otwarcie szkoły lub kursu mogło nastąpić z początkiem roku szkolnego, którego dotyczą wymienione wnioski.

2) Zwinięcie szkoły, wzgl. kursów, może nastąpić jedynie po zamknięciu roku szkolnego.

B. Szkolnictwo prywatne.

Art. 10.

1) Osoby pochodzenia lub języka polskiego będą mogły zakładać, prowadzić, nadzorować i utrzymywać na własny koszt prywatne szkoły i prywatne zakłady wychowawcze wszelkiego typu i stopnia, jak również udzielać prywatnej nauki, byleby prywatna szkoła nie ustępowała szkole publicznej pod względem programu, organizacji i przysposobienia naukowego personelu nauczycielskiego, i nie przyczyniała się do stwarzania rozdziału pomiędzy uczniami według stanu rodziców. Pozatem postanowienia konstytucji gdańskiej znajdą swe zastosowanie.

2) Do powyższych szkół mogą uczęszczać zarówno dzieci obywateli gdańskich pochodzenia lub języka polskiego, jak również dzieci innych osób pochodzenia lub języka polskiego.

3) W prywatnych szkołach z polskim językiem nauczania nie można wykładać niczego, co by było skierowane przeciwko Wolnemu Miastu. Przeciwnie, należy rozwijać w uczniach uczucie przywiązania do Gdańska.

4) Postanowienia ustępu 1) tracą moc obowiązującą w przypadku, gdyby i w Gdańsku i w Polsce prywatne szkolnictwo nie było wogóle dozwolone.

Art. 11.

Dzieci osób — obywateli gdańskich — pochodzenia lub języka polskiego, pobierające prywatną naukę w domu, w prywatnej szkole, lub w prywatnych zakładach polskich, zwolnione będą od obowiązku uczęszczenia do szkół i zakładów publicznych.

Art. 12.

W przypadku przyznania w Gdańsku szkołom i wychowawczym zakładom prywatnym wszelkiego typu i stopnia subwencji wszelkiego rodzaju z funduszy publicznych (z wyjątkiem tych wypadków, w których chodzi o zobowiązania prywatno-prawne), przyznane będą również zasiłki prywatnym szkołom takiego samego rodzaju z polskim językiem nauczania.

2) En ce qui concerne les écoles primaires publiques auprès desquelles sont organisés des classes ou des cours à langue polonaise d'enseignement, les parents et les représentants de la population polonaise auront des facilités appropriées pour faire connaître leurs desiderata.

3) La surveillance officielle des écoles publiques primaires, respectivement classes, et des cours (art. 1, p. 2) à langue polonaise d'enseignement sera exercée par un inspecteur possédant les qualités requises pour exercer les fonctions d'instituteur dans les écoles de langue d'enseignement polonaise comme prévu à l'art. 4.

Art. 8.

La langue polonaise pourra être employée dans les relations avec les parents ainsi qu'à toutes les réunions ou conférences concernant des questions scolaires.

Art. 9.

1) Les demandes portant sur l'ouverture d'école publique primaire à langue polonaise d'enseignement, et des cours (voir annexe), déposées jusqu'au 31 janvier de chaque année, doivent être examinées avec toute la célérité possible et la décision doit être prise dans un délai permettant d'ouvrir l'école ou le cours au début de l'année scolaire visée par ces demandes.

2) La suppression d'une école, respectivement des cours, ne peut avoir lieu qu'après clôture de l'année scolaire.

B. Enseignement privé.

Art. 10.

1) Les personnes d'origine ou de langue polonaise pourront créer, diriger, surveiller et entretenir à leurs propres frais des écoles privées et des établissements privés d'éducation de tout type ou degré, ainsi que donner l'enseignement privé, pourvu que l'école privée ne soit pas inférieure à l'école publique dans son programme, son organisation et la formation scientifique de son personnel enseignant, et qu'elle ne contribue pas à créer une séparation entre les élèves d'après la situation des parents. Pour le reste, les stipulations de la Constitution de Dantzig trouveront leur application.

2) Ces écoles peuvent être fréquentées aussi bien par les enfants de ressortissants dantziens d'origine ou de langue polonaise que par les enfants d'autres personnes d'origine ou de langue polonaise.

3) Dans les écoles privées à langue d'enseignement polonaise, rien ne doit être enseigné qui soit dirigé contre la Ville Libre. Au contraire il faut cultiver chez les élèves le sentiment d'attachement à Dantzig.

4) Les stipulations de l'alinéa 1) deviennent caduques dans le cas où aussi bien à Dantzig qu'en Pologne l'enseignement privé ne serait plus admis.

Art. 11.

Les enfants de personnes — ressortissants dantziens — d'origine ou de langue polonaise qui reçoivent l'enseignement privé à la maison, à l'école privée ou dans des établissements polonais privés, seront libérés de l'obligation de fréquenter les écoles ou les établissements publics.

Art. 12.

Au cas où à Dantzig il sera alloué aux écoles et aux établissements d'éducation privés de tout type et degré, des subventions de toute nature prélevées sur les fonds publics (à l'exception des cas où il s'agit des obligations de droit privé), il sera accordé également des allocations aux écoles privées du même genre de langue d'enseignement polonaise.

C. Szkolnictwo średnie i wyższe.

Art. 13.

1) Jeżeli nauka w prywatnych szkołach, przewidzianych w art. 10, z polskim językiem nauczania, odpowiada nauce w publicznych szkołach średnich lub wyższych Wolnego Miasta Gdańska, W. M. Gdańsk udzieli tym szkołom praw szkół publicznych odpowiedniego typu („Staatliche Anerkennung”). Prawa te dotyczą również świadectw przez te szkoły wydawanych.

2) Polskiemu prywatnemu gimnazjum, istniejącemu już w Gdańsku, zostają przyznane bez żadnych innych formalności prawa publiczne, przewidziane pod 1).

Senat zastrzega sobie prawo nadzoru, przez delegatów, nad egzaminami i wydawaniem świadectw.

D. Obowiązkowe szkolnictwo zawodowe i kształcące.

Art. 14.

1) Dla zapewnienia obywatelom gdańskim pochodzenia lub języka polskiego używania ich języka macierzystego również w szkolnictwie kształcącym zawodowym, utworzone zostaną klasy z polskim językiem nauczania na tych samych warunkach, na jakich są utworzone takie klasy z niemieckim językiem nauczania, o ile zgłoszonych będzie do tych klas co najmniej 25 obywateli gdańskich pochodzenia lub języka polskiego w miastach, a 15 w wioskach.

Obywatele polscy i inne osoby pochodzenia lub języka polskiego mogą również uczęszczać do tych klas.

2) W przypadku, gdy po myśli art. 10 utworzone będą szkoły, wzgl. klasy prywatne, uczęszczanie do których zastępuje kształcącą naukę obowiązkową w szkołach publicznych, przyznane zostaną tym szkołom, wzgl. klasom, prawa szkół publicznych (Staatliche Anerkennung).

E. Politechnika.

Art. 15.

Obywatele polscy i inne osoby pochodzenia lub języka polskiego będą traktowani na Politechnice gdańskiej narówni ze studentami obywatelstwa gdańskiego narodowości niemieckiej.

F. Dyplomy.

Art. 16.

W. M. Gdańsk zobowiązuje się uznawać odpowiednie świadectwa i dyplomy szkół i wyższych zakładów naukowych, uzyskane w Polsce, i nie czynić z tego tytułu żadnych przeszkód w wykonywaniu czynności zawodowych, do których te świadectwa i dyplomy uprawiają.

Postanowienie to dotyczą również świadectw cechów i innych organizacji zawodowych.

Co się tyczy prawników, to dyplomy polskie uznane będą pod warunkiem, że dani pracownicy odbyli naukę uzupełniającą prawa gdańskiego i posiadają odpowiednie co do tego świadectwa.

Uregulowanie tej sprawy nie narusza w niczem prawa W. M. Gdańska do regulowania w ramach Konstytucji oraz obowiązujących okładów i konwencji sprawy dopuszczania na rynek pracy wszystkich zawodów w Gdańsku.

C. Enseignement moyen et supérieur.

Art. 13.

1) Si l'enseignement dans les écoles privées prévues à l'art. 10 à langue d'enseignement polonaise, correspond à l'enseignement dans les écoles publiques moyennes ou supérieures de la Ville Libre de Dantzig, la Ville Libre de Dantzig accordera à ces écoles les droits d'écoles publiques de type correspondant („Staatliche Anerkennung”). Ces droits concernent également les certificats délivrés par celles-ci.

2) Au gymnase privé polonais existant déjà à Dantzig sont reconnus sans autre formalité les droits publics prévus sous 1).

Le Sénat se réserve le droit, par des délégués, de contrôler les examens et l'émission de certificats.

D. Enseignement obligatoire professionnel et complémentaire.

Art. 14.

1) Afin d'assurer aux ressortissants dantziens d'origine ou de langue polonaise l'emploi de leur langue maternelle également dans l'enseignement complémentaire professionnel, il sera créé des classes à langue d'enseignement polonaise aux mêmes conditions auxquelles sont créées de telles classes à langue d'enseignement allemande pourvu que soient inscrits pour de telles classes au moins 25 ressortissants dantziens d'origine ou de langue polonaise pour les villes, et 15 pour la campagne.

Des ressortissants polonais et autres personnes d'origine et de langue polonaise peuvent également fréquenter ces classes.

2) Dans le cas où, aux termes de l'art. 10, il sera créé des écoles, respectivement classes, privées dont la fréquentation remplace l'enseignement complémentaire obligatoire dans les écoles publiques, il sera accordé à ces écoles, respectivement classes, les droits des écoles publiques („Staatliche Anerkennung”).

E. Ecole Polytechnique.

Art. 15.

Les nationaux polonais et autres personnes d'origine ou de langue polonaise jouiront du même traitement à l'école polytechnique à Dantzig que les étudiants dantziens de nationalité allemande.

F. Diplômes.

Art. 16.

La Ville Libre de Dantzig s'engage à reconnaître les certificats et les diplômes correspondants des écoles et des établissements d'enseignement supérieur acquis en Pologne et à ne faire de ce chef aucun obstacle à l'exercice des fonctions professionnelles auxquelles donnent droit ces certificats et diplômes.

Ceci se rapporte également aux certificats des corps de métiers et autres organisations professionnelles.

En ce qui concerne les juristes, les diplômes polonais seront reconnus à condition que les juristes en question aient fait des études complémentaires de droit dantziens et possèdent des certificats adéquats à cet effet.

Le règlement de cette question ne porte aucune atteinte au droit de la Ville Libre de régler, dans le cadre de la constitution et des Accords et Conventions en vigueur, l'admission au marché de travail de toutes les professions à Dantzig.

G. Język.

Art. 17.

1) W. M. Gdańsk zapewnia swobodne używanie polskiego języka tak w stosunkach osobistych jak gospodarczych i społecznych. Dotyczy to używania języka polskiego w prasie, w publikacjach wszelkiego rodzaju, jak również na zebraniach publicznych i prywatnych.

2) W. M. Gdańsk zapewnia swobodę, jak również faktyczną możliwość zwracania się w języku polskim do władz: organów administracyjnych, władz sądowych, władz samorządowych i innych organów publicznych. Każde podanie pisemne lub ustne oświadczenie, złożone w języku polskim, wzgl. uczynione przed władzami gdańskimi, mieć będzie te same skutki prawne z punktu widzenia prawa materialnego, co podania lub oświadczenia, złożone w języku niemieckim. Ustne oświadczenia, uczynione w języku polskim przed władzami, muszą być wciągnięte do protokołu w tymże języku, o ile ważność oświadczenia tego wymaga.

Osoby, które zwracają się do władz w języku polskim, jak również strony, spór wiodące, które posługują się polskim językiem, będą miały możliwość otrzymania bezzwłocznie i bezpłatnie tłumaczenia tenoru odpowiedzi, decyzji lub wyroków władz lub sądów. Powyższe postanowienie nie narusza uprawnień, przyznanych językowi polskiemu w poszczególnych postanowieniach ustaw gdańskich.

Postanowienia niniejszego artykułu winny być interpretowane rozumnie i nie zawierają zobowiązania Wolnego Miasta do utrzymywania dwujęzycznej administracji.

H. Postanowienia ogólne.

Art. 18.

1) Obywatele gdańscy, będący w służbie władz i urzędów polskich na obszarze W. M. Gdańska, korzystają z zupełnej swobody wyboru szkół, do których uczęszczać mają ich dzieci. Żaden wpływ nie będzie wywierany na ten wybór przez władze i urzędy polskie. Urzędnicy nie odniosą z powodu wykonania wolnego wyboru szkoły żadnej niekorzyści pod względem służbowym.

2) W. M. Gdańsk przyjmuje to samo zobowiązanie w stosunku do osób pochodzenia lub języka polskiego, będących w jego służbie.

Art. 19.

Zawierając niniejszą umowę, strony zastrzegają sobie swe prawne stanowiska.

Art. 20.

Po upływie jednego roku, umowa będzie mogła być wypowiedziana w terminie rocznym. W tym przypadku pozostanie ona w mocy aż do zastąpienia jej przez inną umowę, lub decyzję organów Ligi Narodów.

G d a ń s k, dnia 18 września 1933 r.

Za Rzeczpospolitą Polską
(—) Papée.

Za Wolne Miasto Gdańsk
(—) Rauschnig.

G. Langue.

Art. 17.

1) La Ville Libre de Dantzig garantit le libre emploi de la langue polonaise, aussi bien dans les relations personnelles qu'économiques et sociales. Ceci se rapporte à l'emploi de la langue polonaise dans la presse, les publications de toute nature, ainsi qu'aux réunions publiques et privées.

2) La Ville Libre de Dantzig garantit le liberté ainsi que la possibilité de fait de s'adresser en langue polonaise aux autorités: organes administratifs, autorités judiciaires, autorités municipales et autres organes publics. Toute pièce écrite ou déclaration orale présentée en polonais, respectivement faite devant les autorités dantziennes, auront les mêmes effets juridiques que les pièces ou déclarations rédigées en langue allemande au point de vue de droit matériel. Les déclarations orales faites en langue polonaise par devant les autorités devront être insérées au procès-verbal dans cette langue, pour autant que l'importance de la déclaration l'exige.

Les personnes qui s'adressent aux autorités en langue polonaise, ainsi que les parties en procès employant la langue polonaise, auront la possibilité de recevoir sans délai et gratuitement la traduction du dispositif des réponses, des décisions ou des arrêts des autorités ou des tribunaux. Cette disposition ne porte pas préjudice aux droits reconnus à la langue polonaise dans les stipulations particulières des lois dantziennes.

Les dispositions de cet article doivent être interprétées raisonnablement et ne comportent pas l'obligation pour la Ville Libre d'avoir une administration bilingue.

H. Dispositions générales.

Art. 18.

1) Les ressortissants dantziens qui sont au service des autorités et des services polonais sur le territoire de la Ville Libre de Dantzig jouissent d'une liberté absolue en ce qui concerne le choix des écoles à fréquenter par leurs enfants. Aucune influence ne sera exercée sur le choix par les autorités et les services polonais. Les employés ne subiront du fait de l'exercice du libre choix d'école, aucun désavantage au point de vue du service.

2) La Ville Libre de Dantzig assume le même engagement en ce qui concerne les personnes d'origine ou le langue polonaise qui sont à son service.

Art. 19.

En concluant le présent accord, les Parties se réservent leurs points de vue juridiques.

Art. 20.

Après l'expiration d'une année l'accord pourra être dénoncé avec préavis d'un an. Il restera, en ces cas, en vigueur jusqu'à ce qu'il soit remplacé par un autre accord, ou par une décision des organes de la Société des Nations.

D a n t z i g , le 18. septembre 1933.

Pour la République de Pologne:
(signée) Papée.

Pour la Ville Libre de Dantzig:
(signée) Rauschnig.

Załączniki.

1.

Stawiam wniosek, jako uprawniony do wychowania
polskiego pochodzenia lub języka polskiego o przyjęcie go — jej — do szkoły, albo klasy z polskim
językiem nauczania.

O ile niniejszy wniosek nie mógłby być uwzględniony, to ma on znaczenie jako wniosek
o przyjęcie do oddziału nauki języka polskiego i religii w języku polskim.

Nazwisko (imię)

Zawód

Mieszkanie

2.

(Tłumaczenie)

SENAT WOLNEGO MIASTA GDAŃSKA

Nr. VI. J. 6.

G d a ń s k, dnia 5 sierpnia 1933.

Panie Ministrze!

Dla wykładni postanowień art. 17 parafowanej w dniu dzisiejszym umowy, dotyczącej
traktowania polskiej mniejszości w Gdańsku, oświadcza się na podstawie wymiany zdań Stron
z dnia 4. VIII. 1933 r. co następuje:

I.

Pierwsze zdanie punktu Nr. 2 art. 17 brzmi następująco:

„La Ville Libre de Dantzig garantit la liberté ainsi que la possibilité de lui
de s'adresser en langue polonaise aux autorités: organes administratifs, autorités judi-
ciaires et municipales et autres organes publics.”

Wyrażenie: „la Ville Libre de Dantzig garantit la liberté de s'adresser en langue polonaise
aux autorités” zapewnia nietylko faktyczne używanie języka polskiego, lecz zawiera również w
swej treści ochronę niekrępowanego używania polskiej mowy.

Przez podane w punkcie 2 władze (autorités) nie należy rozumieć administracji komuni-
kacyjnych.

Zapewnieniu faktycznej możliwości zwracania się w języku polskim do pewnego urzędu
staje się przez to zadość, że biuro, które nie jest w stanie zrozumieć polskich oświadczeń, postara
się o to, aby polskie oświadczenie złożono w innym biurze tej samej gałęzi administracyjnej,
możliwie w tej samej miejscowości, gdzie zostanie zrozumiane.

II.

Pod liczbą 2 ust. 2 art. 17 W. M. Gdańsk wyraziło zgodę, że

„Les personnes qui s'adressent aux autorités en langue polonaise auront
la possibilité de recevoir sans délai et gratuitement la traduction du dispositif des ré-
ponses”

W tej sprawie istnieje zgoda Stron, że przepisom tym staje się n. p. zadość, jeżeli W. M.
Gdańsk urządzi specjalne biuro tłumaczeń o charakterze centralnym.

Raczy Pan, Panie Ministrze, etc.

Do J. E.

(—) Dr. Rauschnig.

Dyplomatycznego Przedstawiciela

Rzeczypospolitej Polskiej p. Dr. Papée,

Posła Nadzwyczajnego, Ministra Pełnomocnego,

w G d a ń s k u.

Annexes.

1.

Ich beantrage als Erziehungsberechtigter

des — der —
polnischer Abstammung oder Muttersprache, daß in eine Schule oder Klasse
mit polnischer Unterrichtssprache aufgenommen wird.

Sollte diesem Antrage nicht stattgegeben werden können, so gilt er als Antrag um Aufnahme
in eine Abteilung für polnischen Sprach- und Religionsunterricht.

Name (Vorname)
Beruf
Wohnung

2.

(Traduction)

Lettre du Gouvernement Dantzikoise.

LE SENAT DE LA VILLE LIBRE DE DANTZIG

VI. J. 6.

D a n t z i g , le 5 août 1933

Monsieur le Ministre,

En vue de l'interprétation de l'article 17 de l'accord au sujet du traitement de la minorité
polonaise à Dantzig, qui a été paraphé aujourd'hui, nous avons l'honneur de donner la déclaration
suivante à la suite de la discussion entre les parties qui a eu lieu le 4 août 1933:

I.

La première phase du chiffre 2 de l'article 17 de l'accord est conçue comme suit:

„La Ville Libre de Dantzig garantit la liberté ainsi que la possibilité de fait
de s'adresser en langue polonaise aux autorités: organes administratifs, autorités judi-
ciaires et municipales et autres organes publics.”

Les mots: „La Ville Libre de Dantzig garantit la liberté de s'adresser en langue polonaise
aux autorités”, garantissent non seulement l'usage de fait de la langue polonaise, mais comportent
également la protection de l'usage sans obstacle de la langue polonaise.

Par les autorités mentionnées sous le chiffre 2 il ne faut pas entendre les administrations
réposées aux communications.

Il sera satisfait à la garantie de la possibilité de fait de s'adresser à une autorité en langue
polonaise, si l'organe qui lui-même ne serait pas en mesure de comprendre les déclarations polo-
naises prend soin à ce que la déclaration polonaise soit donnée à un autre organe du même service
d'administration et — autant que possible — au même lieu, où la déclaration peut être comprise.

II.

Au chiffre 2, alinéa 2 de l'article 17 la Ville Libre s'est déclarée prête à ce que:

„Les personnes qui s'adressent aux autorités en langue polonaise auront
la possibilité de recevoir sans délai et gratuitement la traduction du dispositif des ré-
ponses”

Les parties sont d'accord qu'il est satisfait à cette disposition si la Ville Libre établit — par
exemple — une section spéciale et centrale de traduction.

Veuillez agréer, Monsieur le Ministre, l'expression de ma haute considération.

S. E.

le Représentant diplomatique de la
République de Pologne,

(signé) Dr. Rauschnig.

Dr. Papée,

Envoyé extraordinaire et Ministre
Plénipotentiaire à Dantzig.

3.

KOMISARZ GENERALNY RZECZYPOSPOLITEJ
POLSKIEJ W GDAŃSKU.
T 895 B/Art. 33/5.

G d a ń s k , 5 sierpnia 1934.

Panie Prezydencie,

przyjąłem do wiadomości pismo Pana z dn. 5 sierpnia br. Nr. VI. J. 6 w sprawie interpretacji postanowień art. 17 parafowanej dnia 5 bm. umowy, dotyczącej traktowania obywateli polskiel i innych osób pochodzenia lub języka polskiego, i równocześnie oznajmiam, że zgadzam się z jego treścią.

Proszę przyjąć wyrazy szacunku i głębokiego poważania.

(—) Dr. Kazimierz Papée

Do

J. E. Pana Prezydenta

Senatu Wolnego Miasta Gdańska

Dr. Rauschninga

w miejscu.

SENA

4.

SENAT WOLNEGO MIASTA GDAŃSKA

G d a ń s k , 5 sierpnia 1933

J. 6.

Panie Ministrze!

W związku z art. 15 dzisiaj parafowanej umowy w sprawie traktowania polskiej mniejszości w Gdańsku, Rząd W. M. Gdańska wyda Rektorowi i Senatowi Politechniki polecenie:

1) zezwolenia polskim związkom na umieszczanie w miejscu, gdzie obecnie zawieszają swoje ogłoszenia w języku niemieckim, ogłoszeń w języku polskim; jednakże należy w tych przypadkach doręczyć władzom akademickim równocześnie tłumaczenie niemieckie. Nienaruszone pozostają ogólne przepisy dla studjujących i słuchaczy o zezwoleniu na wywieszenie.

2) wydania zarządzeń, na mocy których nie będą czynione żadne różnice w traktowaniu niemieckich i polskich związków przy publicznych uroczystościach politechniki.

Specjalne zarządzenie w sprawie polskich nazw związków polskich jest zbyteczne, ponieważ nazwy te zostały już uznane.

Zechce Pan, Panie Ministrze, przyjąć wyrazy wysokiego poważania.

(—) Dr. Rauschning.

Do J. E.

Dyplomatycznego Przedstawiciela

Rzeczypospolitej Polskiej p. Dr. Papée,

Posła Nadzwyczajnego, Ministra Pełnomocnego,

w G d a ń s k u.

3.

(Traduction)

Lettre du Gouvernement de la République Polonaise.

D a n t z i g , le 5 août 1933

Monsieur le Président,

J'ai pris connaissance de votre lettre en date du 5 août 1933, Nr. VI. J. 6 concernant l'interprétation de l'article 17 de l'accord au sujet du traitement des ressortissants polonais et autres personnes d'origine ou de langue polonaise, paraphé le 5 août et je vous informe en même temps que je me déclare d'accord avec les termes de votre lettre.

Veuillez agréer, Monsieur le Président, l'expression de ma haute considération.

A
S. E.
le Président du Sénat de la Ville Libre de Dantzig,
Dr. Rauschning,
à Dantzig.

(signé) K. Papée.

4.

(Traduction)

Lettre du Gouvernement Dantziçois.

LE SENAT DE LA VILLE LIBRE DE DANTZIG

VI. J. 6.

D a n t z i g , le 5 août 1933

Monsieur le Ministre,

Le Gouvernement de la Ville Libre de Dantzig déclare qu'il fera parvenir au Recteur Sénat de l'École Polytechnique des instructions suivantes concernant l'article 15 de l'accord au sujet du traitement de la minorité polonaise à Dantzig:

- 1) que le Recteur et le Sénat de l'École Polytechnique permettent aux Corporations d'étudiants polonaises d'afficher les publications en langue polonaise au même endroit où elles doivent être affichées aujourd'hui en langue allemande; toutefois, une traduction allemande doit être remise dans ces cas en même temps aux autorités académiques. Les prescriptions générales pour tous les étudiants et auditeurs concernant la permission de l'affichage resteront intactes.
- 2) que le Recteur et le Sénat de l'École Polytechnique pourvoient à ce qu'aucune discrimination ne soit fait entre les Corporations d'étudiants allemandes et les Corporations polonaises à l'occasion des cérémonies publiques.

Une prescription spéciale au sujet des noms polonais des Corporations polonaises n'est pas ssaire, ces noms étant déjà reconnus.

Veuillez agréer, Monsieur le Ministre, l'expression de ma haute considération.

S. E.
Représentant diplomatique de la
République de Pologne,
Dr. Papée,

(signé) Dr. Rauschning.

Envoyé extraordinaire et Ministre
Plénipotentiaire à Dantzig.

